

«Մեկ ազգ, մեկ մշակույթ» համահայկական փառատոնի առիթով այս օրերին Հայաստանում է գտնվում սփյուռքահայ անվանի լուսանկարիչ ու ռեժիսոր Պոլ (Փոլ) Գալիսյանը իր «Վիլյամ Սարոյան, մարդը, գրողը» փաստավավերագրական ֆիլմը հայրենիքում ցուցադրելու նվիրական փափագով: «Բարի հսկայի» մասին ֆիլմը (ինչպես նրան անվանել է Վահագն Դավթյանը), շրջել է աշխարհի տարբեր երկրներում, շահել հեղինակ

կավոր 6 մրցանակներ (այդ բնում Ֆիլադելֆիայի միջազգային փառատոնի լավագույն վավերագրական ֆիլմի համար սահմանված «Դսկե մրցանակը»): Սեպտեմբերի 17-21-ը ֆիլմն առաջին անգամ կցուցադրվի Հայաստանում «Մուսկվա» կինոթատրոնում:

Ամիսներ առաջ մեր թերթի «Սփյուռքահայ կինոգործիչները» շարքում Արծվի Բախչինյանը, ներկայացնելով Պոլ Գալիսյանին, նաեւ ցավ էր հայտնել, որ նրա ֆիլմը տակավին չի ցուցադրվել հայրենիքում: Այսօր, երբ ուր-որ է կիրականանա Պոլ Գալիսյանի այդ նվիրական երազանքը, տպագրում ենք Կարո Վարդանյանի գրույցը մեր հայրենակցի հետ: Ու թեպետ որոշ մանրամասներ վերը նշված հրատարակումից արդեն ծանոթ են մեր ընթերցողներին, հաշվի առնելով դրանց հետաքրքրական լինելը, գրույցը տպագրում ենք ամբողջությամբ:

- Պոլ Գալիսյան, ուրախ ենք, որ վերջապես Հայաստանում եք: Մի փոքր պատմեք ձեր մասին:

- Ծնվել եմ 1932թ. փետրվարի 14-ին, Բեյրութում խարբերոցի Գրանդի եւ մարաշցի Հայկուհու ընտանիքում: Հետագայում ընտանիքս տեղափոխվեց Դամասկոս, ուր եւ ստացա նախնական կրթությունս եւ անցկացրի երիտասարդությունս: Վաղ տարիքից փափագում էի լուսանկարիչ դառնալ եւ չնչին աշխատավարձով մտա Դամասկոսի «Ֆոտո Կյուլպենկ» արհեստանոցը, ինքնաշխատությամբ սովորեցի լուսանկարչական արհեստը: 1961-ին Բեյրութում բացեցի իմ առաջին «Ֆոտո Պոլ» լուսանկարչական արհեստանոցը: 1964-ին տեղափոխվեցի Կանադա՝ Մոնրեալ, այնուհետեւ ԱՄՆ, որտեղ 1967-ին ավարտեցի Նյու Յորքի լուսանկարչական ինստիտուտը: Նույն թվականին էլ Ֆրեզնոյում հիմնեցի «Պոլի լուսանկարչական ստուդիան»:

Իմ լուսանկարների հերոսները նշանավոր մարդիկ են: Այդ լուսանկարները տպագրվել են բազմաթիվ թերթերում, գրքերում, ԱՄՆ-ի թողարկած դրոշմանիշների վրա: Դրանցից շատերը ցուցադրվել են թանգարաններում եւ այլուր:

- Չե՞ր աշխատանքներում հատուկ տեղ են զբաղեցնում Վիլյամ Սարոյանին պատկերող լուսանկարների շարքերը: Որտե՞ղ, ի՞նչ համաձայնություններում ծանոթացաք մեր աշխարհահռչակ հայրենակցի հետ, ինչպես սկսվեց ձեր մտերմությունը:

- Լուսանկարչության ասպարեզ ուղք դնելու առաջին իսկ օրից երազել եմ հանդիպել եւ նկարել Վիլյամ Սարոյանին: Այդ նպատակով տասներկու տարի ապարդյուն որոնել եմ նրան, եւ ահա, 1976-

ի մարտի 26-ին վերջապես բախտն ինձ ժպտաց: Այդ օրն առավոտյան ընկերս՝ քանդակագործ Վարազ Սամվելյանը, հեռաձայնեց եւ ասաց, որ Սարոյանը Ֆրեզնոյում է եւ այցելելու է իր արվեստանոցը: Անմիջապես զնացի այնտեղ, տեղադրեցի լուսանկարչական ապարատս, հարմարեցրի լույսերը եւ սկսեցի անհամբերությամբ սպասել: Մի քանի ժամ անց Սարոյանը եկավ: Տեսնելով ապարատը՝ սաստեց ինձ. «Կորսու՛, չեմ ուզեր»: Տեսական խնդրանք-աղաչանքներս զուր անցան: «Ո՛չ, ըսի, ականջդ ծա՛նր է, ինչ է: Որեւ նկար չեմ ուզեր»:

Ստիպված էի խորամանկել: Մինչ նա զննում էր Վարազի քանդակները, բազմիցս գաղտնի չիխկացրի ապարատը: Որոշ ժամանակ անց, իմանալով, որ րեյուսիքի եմ, Սարոյանը խնդրեց պատմել Լիբանանի հայության մասին: Հետո միասին երգեցինք «Կիլիկիա» երգը, որի ընթացքում «բարի հսկայի» աչքերը արցունքով լցվեցին: Երգից հետո Սարոյանն ասաց. «Քեզ հավնեցա, Փոլ, հիմա ուզածիդ չափ կրնաս նկարս քաշել»:

Երկու շաբաթ անց, այցելելով արհեստանոցս, տեսավ իր լուսանկարները պատից կախ եւ հուզվեց. «Դեմքս այդպիսի արտահայտության մեջ երբեք չեմ տեսած»: Հետո նվիրեց իր «Մի՛ երթար, բայց եթե երթաս, բարեւ տար ամենուն» գիրքը՝ հետելյալ մակագրությամբ. «Փոլ Գալիսյանին մեծ լուսանկարիչ արվեստագետին»: Այսպես դրվեց մեր բարեկամության սկիզբը: Լուսանկարներիցս շատերն այսօր ցուցադրվում են Ֆրեզնոյում գտնվող Վիլյամ Սարոյանի թանգարանում:

- Իսկ ինչպե՞ս ծնվեց ֆիլմը:

- 1981-ին, մեծ գրողի մահվանից հետո, աշխարհի քոլոր ծայրերից մարդիկ սկսեցին հետաքրքրվել Սարոյանին պատկերող իմ լուսանկարներով: Պատրաստեցի 10 րոպե տևողությամբ մի ֆիլմ՝ «Ինչպես նկարեցի Սարոյանին» խորագրով, որը ամեն ցուցադրումից հետո ավելի ու ավելի մեծ արձագանք էր գտնում: Դա դրդեց, որ ամբողջովին նվիրվեմ Սարոյանի կյանքն ու գործն ուսումնասիրելուն: Վեց տարի շարունակ հավաքեցի նրան վերաբերող մատչելի աղբյուրները, նորոգեցի հին լուսանկարները, գտեցի ու խմբագրեցի գրողի ծայնը, հայթայթեցի տեսաերկային եւ շարժանկարային հատվածներ խորհրդային Հայաստանից, ուր եղել էր Սարոյանը, հարցազրույցներ ունեցել: Նորոգեցի դրանք, բարձրացրի որակը, եւ այդ ամենի արդյունքում՝ 1991-ին ստեղծվեց «Վիլյամ Սարոյան, մարդը, գրողը» մեկ ժամ տևողությամբ ֆիլմը՝ անգլերեն լեզվով, ենթախորագրված՝ հայերենով: Նկարված է զուևավոր, սրձագույն եւ սեւ-ճերմակ:

- Փաստորեն, դուք կերտել եք Սարոյան-մարդու համահավաք դիմանկարը: Ո՞րն էր ձեր ելակետը Սարոյանի բազմաբարդ ու նրբին ներաշխարհը ներկայացնելիս:

- Սարոյանն աշխարհին պատմեց հայերի մասին: Միջազգային ճանաչում բերեց իր ժողովրդին այն ժամանակ, երբ այդ ժողովուրդը ցրված էր աշխարհով մեկ եւ ամենուր հանդիպում էր խտրության: Ամենայն հավանականությամբ, Սարոյանը հայ ժողովրդի ծոցից ելած ամենանշանավոր դեմքն է, որը դրսում պանծացրեց իր ազգը:

Սարոյանի ստեղծագործության մեջ առկա է սերը, որ նա տածում էր թե իր ծննդավայրի հանդեպ՝ իբրեւ աներիկացի, եւ թե իր նախնյաց հայրենիքի հանդեպ՝ իբրեւ հայ: Նա շեշտում էր իր ստացած մշակութային ժառանգության կարեւորությունն ու ազդեցությունը իր որպես գրողի ծեւավորման գործում: Նա մերժում է դրանը, համբավը, փառքը, վերադառնում դեպի իր արմատները, ուր եւ գտնում է վերջնական հանգիստ:

- Մի փոքր էլ ձեր ֆիլմի մասին:

- Ֆիլմը սկսվում է 1900-ականների Ֆրեզնոյի մասին ակնարկով եւ ընդգրկում 80 տարվա պատմություն՝ մինչեւ գրողի մահը (1981): Ֆիլմի սկզբում Սարոյանը վերհիշում է իր անցյալը, ապա Գրիգոր Օհանյանը պատմում է նրա 60 տարվա գրական վաստակի մասին՝ հիմք ունենալով ամենատարբեր աղբյուրներ... Երաժշտությունը գրել է Փոլ Նազիկյանը, զժանկարները Սարգիս Սուրադյանինն են:

Ֆիլմը նպատակ ունի ներկայացնել Վիլյամ Սարոյանին, նրա գործերը, որպեսզի մեր եւ գալիչ սերունդները ճանաչեն, գնահատեն նրան...